

відвідування місць загального користування, заборона на роботу невакцинованим тощо. Проте, заважаючи, як на початку пандемії державні інституції провалили забезпечення медиків та населення засобами індивідуального захисту, як дозволяли собі давати в пресі неспроможні публічні коментарі, це не є дивним.

Оцінюючи ситуацію із провадженням медичної реформи в Україні та трансформації публічного управління у сфері охорони здоров'я, слід зазначити, що не зважаючи на перелічені проблеми, реформа просувається вельми успішно. Адже її переваги та доречність в сучасних ринкових умовах господарювання вже оцінили як працівники цієї сфери – лікарі, так і пацієнти. Зважаючи на це, можна сподіватись, що тепер в сфері охорони здоров'я вже достатньо внутрішніх джерел енергії, що не дадуть реформі згаснути та зійти нанівець.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

2. «Про затвердження методики розрахунку вартості послуги з медичного обслуговування» Постанова КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1075. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-2017-%D0%BF#Text>

3. Шпекторенко І.В. *Методологія публічного управління: навч. посібник*. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 120 с.

4. Солоненко І., Сабліна Л., Єна А. *Сучасні та майбутні виклики для публічного управління у сфері охорони здоров'я*. Збірник наукових праць НАДУ. Випуск 2/2020. С. 100-109

5. *Як працює система охорони здоров'я Англії*. Офіційний сайт МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/jak-pracjuje-sistema-ohoroni-zdorovja-anglii>

2.4. Актуальні питання еколого-економічної безпеки України та прогресивного розвитку агросектору

В масштабах світового співтовариства все більше уваги приділяється процесу формування екологічної безпеки, як не просто модному тренду в дослідженнях публіцистів та науковців, а як

глобальному виклику до людства в його індустріально-аграрному відтворенні агресивного природно-соціального ведення господарства. Наша країна з елементами первинного становлення державності постійно вирішує низку гострих та дійсно болючих питань демографічних, агровиробничих, соціально-культурних, екологічних проблем.

Екологічна безпека насамперед пов'язана з безпекою громадян у сфері екології. Це є передумовою здійснення природного і невід'ємного права людини на безпечне довкілля. Поняття «екологічна безпека» є також складовою і передумовою національної та міжнаціональної безпеки. Екологічна безпека – категорія соціальна, формується в межах суспільних відносин. Тому екологічна безпека розглядається як найважливіша суспільна цінність у процесі взаємодії людини з природним середовищем, з небезпечними речовинами, використанням руйнівних або небезпечних технологій тощо [1, 2].

Україна сьогодні активно проводить політику інтегрування в Європу, реалізує національну мету бути рівною в економічному та соціальному європейському просторі, активно дотримуватися відповідного законодавства та умов членства, системно нарощує інформаційний потенціал та закладає фундамент майбутнього інформаційного суспільства, змінює класичні форми спеціалізації розвитку агросектору, надає переваги еколого-органічним видам виробництва продукції. Така постановка питання потребує від нашої країни дотримання в тому числі великої кількості вимог до екологічної безпеки, її правового, економічного, соціального, техніко-технологічного та інформаційного забезпечення.

Науковець, фундатор європейського екологічного менеджменту, директор Інституту європейської екологічної політики Е. фон Вайцеккер у своїй книзі «Політика на Землі» наголошує, що реальна екологічна політика у «столітті захисту навколишнього середовища» формує нову парадигму існування людства. Економічна парадигма незабаром має поступитися екологічній, і правильною буде політика, яка зможе зберегти природні основи нашого світу у щонайширшому сенсі, а не та, що сприяє максимальному кількісному економічному зростанню для заохочення задоволення будь-яких, особливо найабсурдніших, потреб, не та, що прагне культурної і мовної єдності нації за рахунок інших, і не та, що прагне насильницького досягнення конфесійної та релігійної однорідності [3]. Для українського

менеджменту доволі гостро постає питання збереження та відтворення природи, просування проєктів очищення річок та озер, формування культури відповідальності за чисте довкілля у всього населення та особливо підприємців. Уваги та цільового просування заслуговують програми поширення здорового харчування, органічних продуктів. І це питання не просто модних трендів, а в повній мірі безпеки нації, успішного майбутнього нашої країни в оточенні високорозвинених країн-лідерів соціального прогресу.

Україна, квітучий і благодатний у недалекому минулому край з оптимальними природними умовами і значним потенціалом рішенням Верховної Ради оголошено «зоною екологічного лиха». Економіка України, яка десятиліттями формувалася без урахування об'єктивних потреб та інтересів її народу, належної оцінки екологічних можливостей окремих регіонів, стала однією з екологічно «найбрудніших», перенасичена хімічними, металургійними, гірничорудними виробництвами із застарілими технологіями. Абсолютна більшість промислових підприємств пов'язані головним чином з видобутком корисних копалин та початковими стадіями переробки сировини, тобто є нерентабельними, обтяжливими і забруднюючими. Матеріало – і енергоємність таких виробництв у декілька разів вище, ніж в індустріально розвинутих країнах. Отруйним тягарем на природу та населення України лягають ерозовані, перенасичені пестицидами і отрутохімікатами землі і водойми, радіонуклідне випромінювання. Тому нема нічого дивного, що в Україні призупинилося природне відтворення населення – людей вмирає більше, ніж народжується, значно зросла народжуваність фізично та психічно неповноцінних дітей [4].

Постіндустріальне суспільство на початку Третього тисячоліття прагне до збалансованого розвитку на основі загально-людських цінностей. Обов'язковим складником сучасного світосприйняття стає розуміння людства як частини Природи і Космосу. Екологічні проблеми стають невід'ємною частиною життя і культури суспільства. Триває процес становлення нової, гармонійної, екологічно врівноваженої філософсько-ідеологічної бази, що певною мірою виражається в концепції сталого розвитку людства [5].

В правовому полі ЄС активно впроваджується, діє понад 300 нормативно-правових актів директивного та рекомендаційного характеру, що формують за своєю векторністю екологічну політику,

забезпечують мотивацію населення та виробників продукції дотримуватися розроблених екологічних стандартів, стимулюють екологічні інновації в індустріальному та аграрному секторах економіки, окреслюють перспективи комерціалізації наукових проєктів в сфері інформаційного забезпечення охорони навколишнього середовища. Екологічний прогрес в законодавстві ЄС визначено як пріоритет руху економічних систем, умову соціального забезпечення, культурний тренд в системі освітніх та наукових комунікацій. Екологічна політика ЄС має характеристики – відкритої системи відносин, дотриманості векторів суспільного прогресу, формування стандартів та технологій гармонійного співіснування людського середовища [6].

Сучасними тенденціями світового розвитку є широке впровадження досягнень передових науково-технологічних розробок, що надає імпульс структурним зрушенням в економіці, соціальній та екологічній безпеці, стимулюючи виробництво нової наукоємної високотехнологічної продукції. Поняття екологічної безпеки вперше було застосоване у 1974 р. у США, у праці генерала М. Тейлора «Законні вимоги національної безпеки», де автор наголосив на тому, що основні загрози національній безпеці США розвиваються у невійськовій сфері. Чотири роки по тому президент інституту «Уорлдуотч» Л. Браун у своїй статті «Переглянути визначення національної безпеки» виділив найважливі проблеми, серед яких, разом з енергетичною кризою, були інфляція, імміграція та екологічні загрози. Вже у 90-х роках минулого століття американські політологи дійшли висновку, що вичерпання природних ресурсів та деградація довкілля поглиблюють розрив між економічною та соціальною сферами. Отже, різні публікації, статті, а також дискусії призвели до того, що в США поняття «екологічна безпека» було включено до концепції національної безпеки [7, 8].

Формування ринкової моделі української економіки активно впливає на умови відтворення людського та природного потенціалів держави, окреслює рух до нових станів та особливостей виробництва та сфери послуг, соціуму та культурного середовища. Відбуваються принципові зміни у відносинах між владою та бізнесом, розширюється коло відповідальності населення за дії неконтрольованого використання ресурсів, нарощуються форми та методи державного регулювання, пріоритетами розвитку країни, як на державному і регіональному, так і на підприємницькому рівнях

стає системна екологізація відносин в усьому її прояві класичних та інноваційних підходів до суспільного відтворення.

Своїї принципової уваги набувають визначення та визнання проблеми, конфліктних станів які стосуються подальшого удосконалення діяльності агросектору з вектором органічного виробництва продукції, економічного стимулювання виробників чистої продукції. Свого обміркування, наукового обґрунтування потребують дії влади з позиції подальшої розробки практичних рекомендацій щодо їх вирішення в контексті:

- пріоритетності системного поширення моделі інноваційно-кластерної економіки;
- відповідності до євроінтеграційних прагнень України щодо застосування стандартів та норм екологічного права;
- залучення новітніх моделей інтегрованої співпраці влади, бізнесу та населення на платформах асоціацій, кластерних утворень, зон вільної торгівлі.

За сучасних умов активного реформування економіки України, орієнтації на глобалізацію з метою досягнення більш привабливих позицій у світовому ринковому просторі все більшого значення набуває впровадження новітніх, активних форм інтегрування дій бізнесу та влади, населення та бізнесу, як основи забезпечення перспектив економічного зростання регіонів з векторами інноваційного та соціо-екологічного спрямування. Важливою передумовою глобалізаційних процесів, забезпеченням конкурентоспроможності виробництв та регіонів стає регіональне кластероутворення, що передбачає напрацювання відповідних знань регіоналістики, розширення та залучення до практики сучасних теорій: підприємництва, інноваційного розвитку, інтеграції, кластероутворення, екологічного та соціального менеджменту. Саме тому пріоритетним напрямом економічної стратегії розвитку регіонів країни має стати прискорене нарощення кластероутворення за рахунок активізації дій бізнесу, системної розбудови інтеграційних процесів з метою задоволення національних інтересів в сфері економіки та соціального прогресу, природоохоронних заходів та відповідності світовим екологічним трендам ведення господарської діяльності [9].

Проблеми еколого-економічної безпеки набувають свого визначення, обговорення та системного дослідження в нашій державі

доволі нещодавно. Питанням прогресивного розвитку виробництва, агросектору присвячено значну кількість наукових праць, які розглядають питання забезпечення еколого-економічної безпеки на різних рівнях макро-, мезо-, мікроекономіки, рекомендують залучати в практику сучасні технології партнерства, цільового інноваційного та інвестиційного проектування.

Сьогодні в усьому світі розуміння економіко-екологічної безпеки торкається національних інтересів, як принципового бачення успішного майбутнього націй, сталого розвитку, позитивного трансформування загроз знищення людства в умовах все більш агресивної дії кризи пандемії. Невизначеність стратегічного розвитку економіки України, пошук соціоорієнтованої моделі господарювання постає актуалізованим завданням провідному менеджменту країни, фахівцям науки і практики. Визнання пріоритетності еколого-економічної безпеки, системне та практичне застосування інституціоналізації органічного агровиробництва, формування інноваційних трендів розвитку агросектору постають первинним завданням для влади та бізнесу.

Інституціоналізація ринку органічної продукції агросектору України відбувається в самих різних формах своїх проявів, постійно розширюється, адаптує найкращий світовий досвід. Відбувається напрацювання законодавства в сфері органічного виробництва, розширюється коло підприємств з чітким пріоритетом органічної продукції, формуються групи експертів з оцінки якості продукції (в першу чергу за участю Мінагрополітики України, набуває свого визнання та наповнення суспільний рух за здорове життя (інтернет-платформи на зразок «Органік в Україні»), активізується формування ринку органічної продукції з елементами відповідності найкращим світовим стандартам.

В Україні виробники розпочали усвідомлено займатись органічним виробництвом наприкінці 1990-х років. Активно розвиваючи внутрішній ринок, наша держава все більше заявляє про себе й на міжнародному ринку органічної продукції, входячи за площами сільськогосподарських угідь, задіяних під її вирощування, до світових лідерів, збільшуючи асортимент пропонованої продукції та географію поставок. Демонструючи протягом останніх років стійку позитивну динаміку зростання площ сільгоспугідь, на яких ведеться сертифіковане органічне виробництво, спостерігається стабільне зростання як кількості операторів органічного ринку, так і рівня

споживання органічної продукції в Україні, чому сприяє тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, борошно, молочні та м'ясні продукти, соки, мед, олії, чаї, лікарські трави. Більшість українських органічних господарств розташовані в Київській, Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до декількох тисяч гектарів сільськогосподарських угідь. З огляду на процес зростання числа дрібних органічних господарств, їх спеціалізація акцентується, в першу чергу, на вирощуванні плодоовочевої та ягідної продукції. Проте залишається фактом експортна орієнтація виробників, особливо зернобобових культур та ягід [10].

Позитивні зрушення та успіх зростання українського ринку органічної продукції має вже своє статистичне відображення та характеризується налагодженням переробки органічної сировини (табл.2.2).

Таблиця 2.2

. Обсяги споживчого ринку органічних продуктів
в Україні, 2004-2020 рр.

Рік	Млн.Євро	Рік	Млн.Євро
2004	0,1	2012	7,9
2005	0,2	2013	12,2
2006	0,4	2014	14,5
2007	0,5	2015	17,5
2008	0,6	2016	21,2
2009	1,2	2017	29,4
2010	2,4	2018	33,0
2011	5,1	2019	36,0
		2020	38,0

Джерело: за даними IFOAM та Федерації органічного руху України [10].

Одним із важливих питань для розвитку органічного ринку в Україні є необхідність врегулювання нормативно-правової бази, що дозволить забезпечити діяльність виробників у відповідності до вітчизняних органічних стандартів з відповідним контролем як сертифікаційними органами, так і державою. Так, у 2013 році був

прийнятий Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який діяв до 02 серпня 2019 року. Однак, краще сказати, що Закон був недієвим, оскільки положення документу були недосконалі та, в більшості, не відповідали вимогам європейського регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. З метою удосконалення засад правового регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та адаптації вимог органічного законодавства до правових норм Євросоюзу, за підтримки громадського сектору та фахівців органічного ринку, органів виконавчої влади був прийнятий новий Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (№ 2496-VIII, набрав чинності 02 серпня 2018 р., вступив у дію з 02 серпня 2019 р.) [10].

Отже, активізація нових, інноваційно орієнтованих заходів формування та здійснення еколого-економічної політики нашої країни на засадах безпеки на перший план виводять завдання стимулювання розвитку підприємств агросектору, що виробляють органічну продукцію, запроваджують високу культуру відповідальності за якість продукції з метою впровадження в практику норм екологічної безпеки відповідних до європейського правового поля.

Головним завданням трансформаційних зрушень постає питання високої культури виробника при одночасному подоланні недосконалості правового поля, підвищенні загальної соціально-екологічної передбачуваності суб'єктів ведення господарської діяльності. Актуальними постають питання посилення уваги до стратегічних аспектів безпеки, які вимагають подальших дій з векторами удосконалення системи знань українського екологічного менеджменту:

Окреслення точок зростання ринку органічної продукції, що забезпечують в майбутньому реальне формування ефективного ринкового простору;

Системне стимулювання реального платоспроможного попиту на ринку органічної продукції за рахунок проектів та програм поширення стандартів ведення здорового образу життя;

– визначення ролі і місця конфліктних підприємств агросектору в питаннях якості та екологічної безпеки продукції;

– поширення досвіду аграріїв України з питань

кластероутворення в сфері виробництва органічної продукції;

– системне інформування органів влади (Кабінету Міністрів України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України) щодо правил (та порядку) органічного виробництва та обігу органічної продукції;

– визначити перелік та обґрунтувати інструменти підтримки підприємствам агросектору, яким необхідно змінити модель господарювання з метою забезпечення еколого-економічної безпеки.

Перелік використаних джерел:

1. Гетьман А. П., Шульга М. В. *Екологічне право України: Підручник*. Харків : Право, 2005. 260 с.;

2. Черчик Л. *Екологічна безпека в системі менеджменту підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. №1. С. 55-61

3. Вайцзеккер Эрнст Ульрих фон. *Політика на Землі. Реальна екологічна політика в століття захисту навколишнього середовища*. – Дармштадт: б. и, 1989., с. 24

4. *Екологічна безпека України: Навчальний посібник* / М. І. Хилько. – К., 2017. – арк.

5. *Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки» : монографія* / В. Г. Потапенко; [за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова]. – К. : НІСД, 2012. – 360 с.

6. *Екологічна безпека України: Навчальний посібник* / М. І. Хилько. – К., 2017. – арк.

7. Прокіп А. В., Восканян С. Ю. *Екологічна безпека адміністративно-територіальної одиниці як важливий чинник соціально-економічного розвитку. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 1. С. 1–10.

8. Черчик Л. *Екологічна безпека в системі менеджменту підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. №1. С. 55-61

9. *Cluster Policy Of Ukraine: Target Interests Of Regions And Development Of Environmental Management* / О. В. Finagina, І.М. Bitiuk, Е. V. Buryak, О. А. Zaporozhets // *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки* / Вип. 62 (Том 1) – Черкаси : ЧДТУ, 2021. – С. 70-79.

10. <http://organic.com.ua/organic-v-ukraini/>